

Козацька Україна очима французів

Рец. на кн.: *Луняк Є.* Козацька Україна XVI–XVIII ст. у французьких історичних дослідженнях / Євген Луняк. – К. ; Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2012. – 808 с.

Монографія ніжинського дослідника Євгена Луняка розкриває невідоме донині коло питань, пов'язаних зі знанням французьких істориків-інтелектуалів про минуле України козацької доби. Видання важливе, насамперед, тим, що дає уявлення навіть фахівцям-козакознавцям про цілий пласт досліджень французьких істориків, починаючи з XVI ст. й до сьогодні, об'єктом яких виступала козацька Україна XVI–XVIII ст. Самі ж французькі вчені зверталися до історії козаків через вельми високу увагу та зацікавленість до “людей, що називаються козаками, відзначаються цікавою особливістю, бо, мабуть, є єдиними, хто носять ім'я інакше, ніж називається їхня країна”, а сама країна – це “провінція Україна може бути названа великим королівством, як через її величезний простір і багаточисельне населення, так і через значну кількість її великих і добре укріплених міст і багатства її території, які полягають в її землі жирній, родючій, багатій. Це справжня земля обитована...” Наведені слова з мемуарів шевальє де Божо 1700 року багато в чому пояснюють інтерес французької науки до історії козаків й України загалом.

У такому вигідному ракурсі видається праця Євгена Луняка, яка, сподіваємося, знайде широке коло читачів. Тож коротко про книгу.

У вступі та першому розділі монографії автор змальовує генезу зростання інтересу французької історичної науки до козацької історії, аналізує джерельну базу та методологію дослідження. На його думку, незважаючи на те, що французькі інтелектуали проявляли не досить значний інтерес до минулого України, їхні твори мали важливий і, навіть, визначальний вплив у розвитку світової історіографії історії України. Точніше – вони задавали тон іноземним дослідженням історії України. Далі праця побудована за хронологічно-проблемним принципом.

Відправною точкою роботи є розділ про еволюцію історичних уявлень про Україну до середини XVII ст. і становлення козацької тематики у французькому історіописанні. Окремо Є. Луняк виділяє французьку історичну літературу у хронологічному відтинку другої половини XVII ст. Цей період представлений працями таких французь-

кий авторів, як Жан Ле Лабурер, Гійом Левасер де Боплан, П'єр Лінаж де Восьєнн, П'єр Шевальє й інші.

Як виявляється з обсягу наступного розділу, найбільшу увагу французьких істориків привертала козацька Україна в добу Просвітництва. Зокрема, якраз у Франції зароджується тематика західного мазепознавства, рельєфно представлена працею “Історія Швеції” Анрі-Філіппа де Лімьє, а також у роботі “Мемуари про Петра Великого” Івана Нестезюрануа, в екскурсах до якої постійно висвітлювалася історія України початку XVIII ст. Далі цілий пласт козакознавчих студій проаналізовано через твори французьких просвітників й енциклопедистів: Вольтера, Габрієля-Франсуа Куас, П'єр-Шарля Левека, Ніколя-Габрієля Леклерка, Жана-Бенуа Шерера й багатьох інших.

Окремий розділ монографії Євген Луняк присвятив “довгому” XIX ст. У розділі порушені важливі питання, пов'язані з рецепцією козацької України у французькій культурі та політиці XIX ст. і вплив цих чинників на розвиток історіографії питання та віддзеркаленням козацької минувшини в творах французьких мандрівників першої половини століття. Тут автор також окремо виділив козацьку тематику у французьких наукових студіях наполеонівської доби, доби Реставрації й Орлеанської монархії. Є. Луняк вважає, що “Історія козаків” Шарля-Луї Лезюра є компендіумом французького козакознавства початку XIX ст. У цьому розділі чільне місце займає аналіз творчості Казимира Валішевського, Сіпрієна Робера, Жуля Мішле, Віктора де Марса, Проспера Меріме в контексті розвитку французької історіографії середини XIX ст. Окремо також показана рецепція козацької України в працях представників польських емігрантів у Франції.

Євген Луняк, проаналізувавши твори французьких славістів останньої третини XIX ст., дійшов висновку про посилення впливу української наукової думки на французьку козакознавчу історіографію.

Останній розділ монографії представляє минуле України козацької епохи у новітній французькій історіографії. У першій половині XX ст. беззаперечний вплив на її розвиток, як справедливо зазначає Є. Луняк, мала творчість Михайла Грушевського й Ілька Борщака. Детально проаналізовано твори Клода Норманна, присвячені історії козаччини часу гетьманування І. Мазепи, а також досліджено внесок українських діаспорних істориків і науковців із Великої України в розвиток вивчення минулого України козацької доби у другій половині XX – на початку XXI ст. Загалом, на думку автора рецензованої монографії, козакознавча тематика у новітній період стала полем діяльності головним чином французьких українців, у працях яких упродовж другої половини XX ст. зростає ступінь науковості й з'являється низка змістовних оригінальних франкомовних або перекладних досліджень.

Насамкінець відзначимо, що праця Євгена Луняка певно не лише розширить наші уявлення про французьку козакознавчу історіографію від часу її зародження й до сьогодні, але й дозволить поглянути на історію України “з іншого ракурсу”.

[надійшло до редакції: 15.01.2013 р.]